

ЩОДО ПРИНЦИПУ ПРАВОВОЇ ВИЗНАЧНОСТІ
У ПРАВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Зіноватна І. В.

кандидат юридичних наук, асистент кафедри трудового права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна

В умовах розбудови демократичного суспільства в Україні соціальна сфера розвивається в перехідний період, що особливо відображається на забезпеченні матеріального благополуччя працюючих громадян. Це пояснюється наявністю реформою системи пенсійного забезпечення, а також особливостями організаційних заходів, які дозволяють поетапно, з урахуванням специфіки бюджетного наповнення, досягти відповідного рівня пенсійного забезпечення.

Однак, забезпечення єдності, узгодженості й несуперечності правової системи іноді спростовується і нівелюється нормативно-правовими актами, прийнятими з метою подолання кризових явищ в країні та приведення до фінансових можливостей країни дії положень окремих законів.

Так, 10 грудня 2015 року був прийнятий новий Закон України «Про державну службу» № 889-VIII відповідно до ст. 90 якого, пенсійне забезпечення державних службовців здійснюється відповідно до Закону України «Про загальнооб'язкове державне пенсійне страхування», тобто на загальних підставах.

Водночас, Закон України «Про прокуратуру» (ст. 86), Закон України «Про судоустрій і статус суддів» (ст. 141), Закон України «Про статус народного депутата України» (ст. 20) продовжують регулювати спеціальне пенсійне забезпечення для зазначених категорій осіб. Законом України «Про державну службу» до вищезазначених нормативно-правових актів були внесені лише зміни щодо тимчасового зупинення виплати пенсій працюючим пенсіонерам.

Однак, територіальні органи Пенсійного фонду України відмовляють у призначенні спеціального виду пенсії, посилаючись на п. 5 прикінцевих положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» від 02.03.2015 року № 213-VIII, згідно з яким у разі неприйняття до 1 червня 2015 року закону щодо призначення всіх пенсій, у тому числі спеціальних, на загальних підставах з 1 червня 2015 року скасовуються норми щодо пенсійного забезпечення осіб, яким пенсії/шомісячне довічне грошове утримання призначаються відповідно до спеціальних законів України.

У зв'язку з неузгодженістю норм прав, на даний час існує суперечлива судова практика щодо призначення спеціальних пенсій працівникам прокуратури та суддям, які звільнилися, починаючи з 1 червня 2015 року.

Відповідно до ч. 1 ст. 8 Конституції України в нашій державі визнається та діє принцип верховенства права. Складовою верховенства права є принцип правової визначеності, основу якого утворює ідея передбачуваності очікування суб'єктом відносин визначених правових наслідків (правового результату) своєї поведінки, яка відповідає наявним у суспільстві нормативним приписам Конституційний Суд України у своїх рішеннях неодноразово наголошував на тому, що принцип правової визначеності вимагає ясності й однозначності правової норми й забезпечення того, щоб ситуації та правовідносини залишалися передбачуваними (правові позиції Конституційного Суду України в рішеннях від 29 червня 2010 року № 17-рп/2010 [1], від 22 грудня 2010 року № 23-рп/2010 та в інших).

З огляду на вищевказане, існуючі колізії норм права у соціальній сфері порушують такий основний принцип правової системи, як принцип правової визначеності, який, зокрема, передбачає, що для ефективної реалізації особою своїх прав та виконання обов'язків важливою є можливість передбачення нею правових наслідків [3, с. 9]. Вимога визначеності – одна з перших і найсуттєвіших вимог, що пред'являються людиною до права. Її важливість досить давно усвідомлюється європейською культурою. Основу принципу правової визначеності (право певності) утворює концепція передбачуваності. Згідно з нею люди повинні мати змогу планувати свої дії із впевненістю, що знають про їх правові наслідки [4, с. 27]. Отже, обмеження певного права, навіть у разі, коли воно відбувається відповідно до національного законодавства, може бути визнано неправомірним, якщо визначені у законі підстави обмеження викладено таким чином, що це позбавляє особу можливості прогнозувати свою поведінку та передбачати її наслідки [5, с. 6].

Найчастіше правова визначеність розглядається як елемент верховенства права і розкривається через такі концепції, як непорушність і нескасовуваність набутих законних прав (*vested rights*); незворотність закону й неможливість застосування закону до особи, яка не могла знати про його існування *post-retroactivity*); законні очікування (*legitimate expectations*) – право особи у своїх діях розраховувати на сталість існуючого законодавства [6, с. 130; 7, с. 153].

Таким чином, принцип правової визначеності вимагає від нормотворця передбачуваності законодавчої політики в соціальній сфері, а також утримання від внесення непередбачуваних змін до законодавства [8, с. 54]. Крім того, зазначений принцип висуває до процесу правотворчості вимоги несуперечливості, тобто відсутності колізій, здатних дезорієнтувати суб'єкта у масиві законодавства, та стабільності правових норм, яку слід розуміти як відсутність частого внесення змін у нормативно-правові акти, оскільки інакше суспільні відносини не встигнуть адаптуватися до нових нормативних умов [9, с. 322–323].

Все вищезазначене підтверджує, що в умовах верховенства права правові норми та їхні джерела (нормативно-правові акти) повинні відповідати принципам правової визначеності або певності. На наш погляд, з метою подолання колізій у правовому регулюванні спеціального пенсійного забезпечення працівників прокуратури та суддів повинно діяти правило пріоритету спеціальної норми перед загальною, за яким при розбіжності між загальним і спеціальним

нормативно-правовим актом перевага надається спеціальному, якщо він не скасований виданням пізніше загальним актом.

Література:

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу восьмого пункту 5 частини першої статті 11 Закону України «Про міліцію» від 29 червня 2010 року № 17-рп/2010 // Вісн. Конст. суду України. – 2010. – № 5. – стор. 11.
2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Багінського Артема Олександровича щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 14-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про адміністративну відповідальність у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху) від 22 грудня 2010 року № 23-рп/2010 // Вісн. Конст. суду України. – 2011. – № 1. – стор. 13.
3. Хворостянкін А. В. Визначеність законодавчих дефініцій як умова ефективного дотримання духу та букви закону / А. В. Хворостянкін // Наукові записки. – Том. 77: Юридичні науки. – 2008. – С. 8–12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6286/Khvostyankina_Vyznachenist_zakonodavchykh_definitiy.PDF. – Назва з екрану.
4. Погребняк С. П. Основоположні принципи права [Текст]: автореферат дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01 Теорія та історія держави і права. Історія політ. і правових вчень / С. П. Погребняк. – Х., 2009. – 36 с.
5. Ушакова Л. В. Принцип правовой определенности как элемент нормативно-правовой конструкции социального государства: Центр проблемного анализа и государственно-управленческого проектирования / Л. В. Ушакова. – С. 1–12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://old.problemanalysis.ru/Dokladi2/Ushakova.pdf> – Назва з екрану.
6. Магрело М. Концепт «законних очкувань» принцип юридичної визначеності: причинно-наслідковий чи симбіотичний зв'язок? / М. Магрело // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2013. – № 3. – С. 127–135.
7. Матвеева Ю. І. Принцип правової визначеності як один із аспектів виховенства права / Ю. І. Матвеева // Порівняльне правознавство: сучасний стан перспективи розвитку: зб. ст. – К., 2010. – С. 153.
8. Приймак А. М. Принцип правової визначеності: поняття та окремі аспекти: Наукові записки. – Том 103: Юридичні науки. – 2010. – С. 53–55 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jm/Soc_Gum_NaUKMA/law/2010_103/12_pryjmak_am.pdf.
9. Шевчук С. В. Судова правотворчість: світовий досвід перспективи в Україні / С. В. Шевчук. – К.: Реферат, 2007. – 640 с.

Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva

EURÓPSKA TRADÍCIA V MEDZINÁRODNOM PRÁVE: UPLATŇOVANIE ĽUDSKÝCH PRÁV

Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie

**EURÓPSKA TRADÍCIA V MEDZINÁRODNOM PRÁVE:
UPLATŇOVANIE ĽUDSKÝCH PRÁV**

medzinárodnej vedeckej konferencie

6. – 7. máj 2016

Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva, Bratislava

BRATISLAVA 2016

Чернік С. Д. Держава та політична свобода в уявленнях Є. В. Спекторської 71

Яремчук М. М. Правове буття крізь призму інтенціональності 75

ÚSTAVNÉ PRÁVO

Mgr. et. Mgr. Natália Galiková. Právo na povinnosť 79

Дахова І. І. Подвійне громадянство: pro та contra 82

Колюх В. В. Судова реформа в Україні 85

Свірський Б. М. Конституційно-правовий статус депутатських фракцій (коаліції) у Верховній Раді України 85

OBECNÉ PRÁVO

Болдирєв С. В. Територіальна громада як контролюючий суб'єкт у сфері місцевого самоврядування 89

Закоморна К. О. Про деякі сучасні тенденції розвитку муніципального управління в Канаді 92

PRACOVNÉ PRÁVO, PRÁVO SOCIÁLNEHO ZABEZPEČENIA

Зіноватна І. В. Щодо принципу правової визначності у праві соціального забезпечення 96

Луценко О. Є. Деякі проблеми реалізації положень нового Закону України «Про державну службу» про притягнення до дисциплінарної відповідальності... 99

Мокрицька Н. П. Законодавчі ознаки компенсаційних виплат у праві соціального забезпечення 102

Остапенко Л. О. Про застосування критеріїв визначення безробіття 105

OBČIANSKE A OBCHODNÉ PRÁVO

Войтенко Т. В. Легалізація одностатевих партнерств в Україні 108

Гнатів О. М. Доцільність включення Глави 9 Розділу III в структуру Цивільного процесуального кодексу України 111

Дмитриченко-Кулеба Г. М. Особливості правового режиму географічних зазначень, що мають походження з регіону Автономної Республіки Крим 113

Кононєць О. М., Шевчук З. Ю. Відшкодування за шкоду, заподіяну засобами підвищеної небезпеки 116

Коршакова О. Н. Международная практика регулирования ограниченный в рекламе 120

Лепех С. М. Несправедливі умови договору споживчого кредиту 124